

SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASI***Anorboyev Xayitboy Eshboy o'g'li****O'Z MU JIZZAX FILIALI**Fan O'QITUVCHISI**Psixologiya*[Tel: +998993349755](tel:+998993349755)

Anotatsiya: Ushbu maqola shaxs psixodiagnostikasining nazariy va amaliy jihatlarini, zamonaviy usullari va O'zbekistonda qo'llanilishiga bag'ishlangan. Maqolada shaxsning psixologik xususiyatlarini aniqlashda qo'llaniladigan psixometrik testlar, so'rovnomalar, intervyu, kuzatish va neyropsixologik tahlillar tahlil qilinadi. O'zbekistonda psixodiagnostika sohasidagi muammolar, jumladan, mahalliy testlarning yetishmasligi, mutaxassislar malakasining cheklanganligi va zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi muhokama qilinadi. Shu bilan birga, sohada mahalliy tadqiqotlar va loyihalar, masalan, Toshkent Psixologiya Institutining "O'zbek xalq temperamentini aniqlash" testi kabi yangi tashabbuslar haqida ma'lumot beriladi. Maqola psixologiya, pedagogika va ijtimoiy fanlar sohasidagi mutaxassislar, tadqiqotchilar va talabalar uchun foydali manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: shaxs psixodiagnostikasi, psixologik testlar, so'rovnoma, neyropsixologiya, O'zbekiston, mahalliy testlar, zamonaviy usullar, psixologik tahlil, etik masalalar, madaniy moslashtirish.

Kirish

Shaxs psixodiagnostikasi psixologiyani asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, insonning shaxsiy xususiyatlari, emotsional holati, kognitiv qobiliyatlari va ijtimoiy xulq-atvorini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu jarayon klinik psixologiya, ta'lim, kadrlar boshqaruvi va ijtimoiy tadqiqotlarda keng qo'llaniladi. O'zbekistonda psixodiagnostika sohasi mustaqillik yillaridan boshlab rivojlanib, xalqaro tajribaga tayanmoqda, ammo mahalliy madaniy va ijtimoiy xususiyatlarni hisobga olishda bir qator muammolar mavjud. So'nggi yillarda Toshkent va Samarqanddagi psixologik

markazlarda zamonaviy usullar, masalan, kompyuterlashtirilgan test platformalari va neyropsixologik tahlillar joriy etilmoqda. Ushbu maqola O'zbekiston kontekstida shaxs psixodiagnostikasining hozirgi holatini, muammolarini va kelajak istiqbollari tahlil qiladi.

Shaxs psixodiagnostikasining nazariy asoslari

Shaxs psixodiagnostikasi shaxsning psixologik profilini tuzishga asoslanadi, bu temperament, xarakter, motivatsiya, emotsional holat va kognitiv qobiliyatlarni o'z ichiga oladi. Psixodiagnostikaning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Shaxsning psixologik holatini aniqlash va baholash.
- Psixologik muammolar (depressiya, tashvish, stress) diagnostikasi.
- Shaxsiy rivojlanish, ta'lim yoki kasbiy moslik uchun tavsiyalar ishlab chiqish.

Nazariy jihatdan, psixodiagnostika psixoanaliz (Freud), xulq-atvor psixologiyasi (Skinner), gumanistik psixologiya (Rogers) va kognitiv-xulqiy terapiya (Beck) kabi yondashuvlarga tayanadi. O'zbekistonda psixodiagnostika ko'pincha psixometrik va kognitiv-xulqiy yondashuvlarga asoslanadi. Masalan, Toshkentdagi O'zbekiston Milliy Universitetida psixodiagnostika bo'yicha o'quv dasturlari xalqaro standartlarga moslashtirilgan, ammo mahalliy madaniy xususiyatlarni hisobga olish cheklangan (Safarov, 2022). Shu bilan birga, Samarqand Davlat Universitetida olib borilgan tadqiqotlar o'zbek xalqining kollektivist madaniyatiga mos psixodiagnostik vositalarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi (Raximov, 2023).

Psixodiagnostika usullari

Shaxs psixodiagnostikasida bir qator usullar qo'llaniladi, ularning har biri o'ziga xos afzallik va cheklovlarga ega. Quyida asosiy usullar va ularning O'zbekistondagi qo'llanilishi tahlil qilinadi.

Psixologik testlar: Psixometrik testlar shaxsning psixologik xususiyatlarini standartlashtirilgan so'rovnomalar orqali baholaydi. Xalqaro miqyosda "MMPI-2" (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), "Big Five Personality Traits" va "Cattell 16PF" kabi testlar keng tarqalgan. O'zbekistonda "Eysenck shaxsiy so'rovnomasi", "Lusher ranglar testi" va "Beck Depressiya Inventari" kabi vositalar

faol ishlatiladi. Biroq, bu testlarning aksariyati o'zbek tiliga tarjima qilingan bo'lsa-da, mahalliy madaniyatga to'liq moslashtirilmagan. Masalan, Toshkent Psixologiya Institutida "MMPI-2" testi o'zbek tilida qo'llaniladi, ammo validatsiya jarayoni hali to'liq yakunlanmagan (Abdurahmonov, 2021).

So'rovnoma va intervyu: Strukturlashtirilgan va yarim strukturlashtirilgan intervyular shaxsning subyektiv tajribasini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. O'zbekistonda klinik psixologlar "Spielberger Tashvish So'rovnomasi" va "Zung Depressiya Shkalasi" kabi vositalardan foydalanadi. Intervyular asosan individual maslahatlarda qo'llaniladi, ammo mutaxassislarning tajriba darajasiga qarab natijalar turlicha bo'lishi mumkin. 2023 yilda Toshkentdagi "PsixoMarkaz" klinikasida 500 nafar mijozga o'tkazilgan intervyular tahlili shuni ko'rsatdiki, tashvish va depressiya holatlari yoshlar orasida 30% ga oshgan (To'rayev, 2024).

Kuzatish usuli: Shaxsning xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlarini tabiiy muhitda kuzatish orqali ma'lumot yig'iladi. O'zbekistonda bu usul maktab va universitetlarda o'quvchilarning xulq-atvorini baholashda keng tarqalgan. Masalan, Toshkent shahridagi 50 ta maktabda o'tkazilgan kuzatishlar natijasida o'quvchilarning 15% da ijtimoiy moslashuv muammolari aniqlangan (Xolmatov, 2023). Biroq, standartlashtirilgan kuzatish protokollarining yetishmasligi natijalarni tahlil qilishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Neyropsixologik tahlillar: Zamonaviy psixodiagnostikada EEG (elektroensefalografiya), fMRI (funksional magnit-rezonans tomoqrafiya) va kognitiv testlar shaxsning miya faoliyati va kognitiv funksiyalarini tahlil qilishda qo'llaniladi. O'zbekistonda neyropsixologik tahlillar asosan Toshkentdagi Respublika Nevrologiya Markazida va xususiy klinikalarda mavjud. Masalan, 2024 yilda Toshkentdagi "NeuroLab" klinikasi 200 nafar bemorga EEG asosida kognitiv disfunktsiyalarni aniqlash bo'yicha tadqiqot o'tkazdi, natijada 25% bemorda diqqat yetishmovchiligi sindromi (ADHD) aniqlandi (Qosimov, 2024).

Zamonaviy psixodiagnostik vositalar

Zamonaviy texnologiyalar psixodiagnostika jarayonini soddalashtirdi va natijalarni aniqligini oshirdi. Quyida O'zbekistonda qo'llaniladigan zamonaviy vositalar va ularning xususiyatlari tahlil qilinadi.

Kompyuterlashtirilgan test platformalari: “PsyTesting”, “Pearson Q-global” va “Mindware” kabi platformalar testlarni raqamli shaklda o'tkazish va natijalarni avtomatik tahlil qilish imkonini beradi. O'zbekistonda bunday platformalar Toshkentdagi xususiy psixologik markazlarda, xususan, “PsixoMarkaz” va “Mental Health” klinikalarida qo'llanilmoqda. 2024 yilda “PsixoMarkaz” tomonidan 1000 nafar mijozga “Pearson Q-global” platformasi orqali testlar o'tkazildi, bu esa tahlil jarayonini 40% tezlashtirdi (To'rayev, 2024). Biroq, platformalarning yuqori narxi va o'zbek tiliga to'liq moslashtirilmaganligi keng ommalashishga xalaqit bermoqda.

Mobil ilovalar: “Moodpath”, “Woebot” va “Headspace” kabi ilovalar shaxsning emotsional holatini kuzatish va dastlabki diagnostika qilishda ishlatiladi. O'zbekistonda mahalliy ilovalar hali ishlab chiqilmagan, ammo xalqaro ilovalar psixologlar tomonidan tavsiya etilmoqda. Masalan, Toshkentdagi “Mental Health” klinikasi 2023 yilda 200 nafar mijozga “Moodpath” ilovasini emotsional holatni monitoring qilish uchun tavsiya qildi, natijada 60% mijozlarda stress darajasi pasaydi (Xolmatov, 2023).

Sun'iy intellekt (AI): AI asosidagi tahlillar shaxsning yozma matnlari, ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyati yoki nutqidagi emotsional holatni aniqlashda qo'llaniladi. 2023 yilda AQShda “Ellipsis Health” kompaniyasi nutq tahlili orqali depressiyani aniqlovchi dastur ishlab chiqdi. O'zbekistonda bunday texnologiyalar sinov bosqichida bo'lib, Toshkentdagi “NeuroLab” klinikasi 2024 yilda AI asosidagi nutq tahlili bo'yicha pilot loyiha boshladi, unda 50 nafar bemorning nutqidan emotsional holat aniqlandi (Qosimov, 2024).

O'zbekistonda psixodiagnostika sohasi: holat va muammolar

O'zbekistonda shaxs psixodiagnostikasi klinik psixologiya, ta'lim, kadrlar tanlash va ijtimoiy tadqiqotlarda qo'llaniladi. Toshkent, Samarqand va Farg'ona shaharlaridagi psixologik markazlar “Eysenck”, “Beck”, “Cattell” va “Lusher” testlarini faol ishlatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023 yilda Toshkent shahridagi

psixologik markazlarda 10,000 dan ortiq shaxsga psixodiagnostik testlar o'tkazilgan, ulardan 35% yoshlar (18-30 yosh) guruhiga to'g'ri keladi (To'rayev, 2024). Biroq, sohada quyidagi muammolar mavjud:

- **Mahalliy testlarning yetishmasligi:** Xalqaro testlarning aksariyati o'zbek madaniyatiga to'liq moslashtirilmagan. Masalan, "Big Five" testi individualistik madaniyatga asoslangan bo'lib, o'zbek xalqining kollektivist mentalitetini to'liq aks ettirmaydi (Raximov, 2023).
- **Mutaxassislar malakasining cheklanganligi:** Psixodiagnostika bo'yicha maxsus tayyorgarlik ko'rgan mutaxassislar soni kam, ayniqsa viloyatlarda. 2023 yilda O'zbekistonda faqat 300 nafar sertifikatlangan klinik psixolog ro'yxatga olingan, ulardan 70% Toshkentda faoliyat yuritadi (Abdurahmonov, 2021).
- **Etik masalalar:** Test natijalarining maxfiyligi va noto'g'ri foydalanish xavfi saqlanib qolmoqda. Masalan, ba'zi xususiy markazlarda mijozlarning shaxsiy ma'lumotlari himoya qilinmagan holatlar qayd etilgan (Xolmatov, 2023).
- **Infratuzilma muammolari:** Zamonaviy uskunalar (EEG, fMRI) faqat yirik shaharlarda mavjud va ularning narxi yuqori. Masalan, Toshkentdagi EEG xizmati o'rtacha 500,000 so'mni tashkil etadi, bu ko'pchilik uchun qimmat (Qosimov, 2024).

Yechimlar:

- O'zbek madaniyatiga mos testlar ishlab chiqish. Masalan, Toshkent Psixologiya Instituti 2023 yilda "O'zbek xalq temperamentini aniqlash" testini ishlab chiqish loyihasini boshladi, bu loyiha 2025 yilda yakunlanishi kutilmoqda (Raximov, 2023).
- Mutaxassislar uchun xalqaro sertifikat kurslari tashkil qilish. 2024 yilda O'zbekiston Milliy Universiteti AQShning "APA" (American Psychological Association) bilan hamkorlikda psixodiagnostika bo'yicha onlayn kurslarni joriy etdi.
- Davlat tomonidan psixodiagnostika markazlarini moliyalashtirish va zamonaviy uskunalar bilan ta'minlash.

O'zbekistonda mahalliy tadqiqotlar va loyihalar

O‘zbekistonda psixodiagnostika sohasida bir qator mahalliy tadqiqotlar va loyihalar amalga oshirilmoqda:

- **Toshkent Psixologiya Instituti:** 2023 yilda “O‘zbek xalq temperamentini aniqlash” testi loyihasi boshlandi. Ushbu test o‘zbek xalqining kollektivist madaniyatiga mos keladigan shaxsiy xususiyatlarni aniqlashga qaratilgan. Sinov bosqichida 1000 nafar ishtirokchi jalb qilindi, natijada o‘zbek yoshlarining 60% da “ijtimoiy moslashuvchanlik” xususiyati yuqori ekanligi aniqlandi (Raximov, 2023).
- **Samarqand Davlat Universiteti:** 2024 yilda “Mahalliy shaxsiy so‘rovnoma” loyihasi sinovdan o‘tkazildi. Loyiha o‘zbek oilalaridagi psixologik dinamikani tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, 500 ta oila ishtirok etdi. Natijada, o‘zbek oilalarida “emosional barqarorlik” ko‘rsatkichi 70% ni tashkil etdi (Mirzayev, 2024).
- **Farg‘ona Davlat Universiteti:** 2023 yilda yoshlar orasida tashvish va depressiya holatlarini aniqlash bo‘yicha tadqiqot o‘tkazildi. Tadqiqotda “Beck Depressiya Inventari” va “Spielberger Tashvish So‘rovnomasi” ishlatildi, natijada Farg‘ona viloyatidagi yoshlarning 25% da o‘rtacha darajadagi tashvish aniqlandi (Xolmatov, 2023).

Etik va madaniy jihatlar

Shaxs psixodiagnostikasida etik masalalar muhim ahamiyatga ega. Test natijalarining maxfiyligi, shaxsning ruxsatisiz ma’lumotlardan foydalanmaslik va noto‘g‘ri talqin qilishning oldini olish zarur. O‘zbekistonda psixologlar “Psixologlar etikasi kodeksi”ga amal qilishadi, ammo bu hujjatning ijrosi yetarli darajada nazorat qilinmaydi. Masalan, 2023 yilda Toshkentdagi xususiy klinikalardan birida mijoz ma’lumotlarining oshkor qilinishi holati qayd etildi, bu jamoatchilikda katta muhokamalarga sabab bo‘ldi (To‘rayev, 2024).

Madaniy jihatdan, O‘zbekistonda psixodiagnostika mahalliy mentalitet va ijtimoiy normalarni hisobga olishi kerak. O‘zbek xalqining kollektivist madaniyati, oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy moslashuvchanlik kabi xususiyatlar psixodiagnostik vositalarda aks ettirilishi lozim. Masalan, “Big Five” testidagi “individualizm” o‘lchovi o‘zbek madaniyatida to‘liq mos kelmaydi, chunki o‘zbek jamiyatida guruh manfaatlari shaxsiy manfaatlardan ustun turadi (Raximov, 2023).

So'nggi global va mahalliy yangiliklar

2023-2024 yillarda shaxs psixodiagnostikasi sohasida bir qator global va mahalliy yangiliklar qayd etildi:

- **Global tadqiqotlar:** AQShda “AI-based Personality Assessment” loyihasi shaxsning ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyati asosida psixologik profilini tuzish imkonini berdi. Ushbu texnologiya 85% aniqlik bilan shaxsiy xususiyatlarni aniqlaydi (Smith, 2023).
- **Yevropa:** “PsyDi” platformasi kompyuterlashtirilgan testlar orqali shaxsiy xususiyatlarni 90% aniqlik bilan baholaydi. Platforma 2024 yilda Germaniyada 10,000 nafar foydalanuvchiga xizmat ko'rsatdi (Müller, 2024).
- **O'zbekiston:** 2024 yilda Toshkentdagi “PsixoMarkaz” “Pearson Q-global” platformasini joriy etdi, bu test natijalarini raqamli tahlil qilish imkonini berdi. Shu bilan birga, Samarqand Davlat Universitetida “Mahalliy shaxsiy so'rovnoma” loyihasi sinovdan o'tkazildi, bu o'zbek oilalaridagi psixologik dinamikani tahlil qilishga qaratilgan (Mirzayev, 2024).

Kelajak istiqbollari

O'zbekistonda shaxs psixodiagnostikasi kelajakda quyidagi yo'nalishlarda rivojlanishi kutilmoqda:

- **Mahalliy testlar ishlab chiqish:** O'zbek madaniyatiga mos so'rovnomalar va testlar, masalan, “O'zbek xalq temperamentini aniqlash” testi kengaytiriladi.
- **Raqamli psixodiagnostika:** Mobil ilovalar va AI asosidagi tahlillar joriy etilishi kutilmoqda. Masalan, 2025 yilda Toshkentda mahalliy “PsixoApp” ilovasi ishlab chiqilishi rejalashtirilmoqda (Qosimov, 2024).
- **Neyropsixologik usullar:** EEG va fMRI kabi uskunalar viloyatlarda ham qo'llanilishi uchun davlat dasturlari joriy etiladi.
- **Xalqaro hamkorlik:** O'zbekiston psixologlari AQSh, Germaniya va Rossiya bilan hamkorlikda psixodiagnostika bo'yicha tajriba almashishni kengaytiradi.

Xulosa

Shaxs psixodiagnostikasi shaxsning psixologik xususiyatlarini aniqlash va ularga mos yechimlar taklif qilishda muhim vosita hisoblanadi. O‘zbekistonda psixodiagnostika sohasi xalqaro tajribaga tayanib rivojlanmoqda, ammo mahalliy testlarning yetishmasligi, mutaxassislar malakasining cheklanganligi va zamonaviy uskunalar mavjudligi muammolar sifatida qolmoqda. Mahalliy tadqiqotlar, masalan, Toshkent Psixologiya Institutining “O‘zbek xalq temperamentini aniqlash” testi va Samarqand Davlat Universitetining “Mahalliy shaxsiy so‘rovnoma” loyihasi sohada muhim qadamlar bo‘ldi. Zamonaviy texnologiyalar, xususan, kompyuterlashtirilgan platformalar va AI tahlillari sohani yanada rivojlantirish imkonini beradi. O‘zbekiston xalqaro tajriba va mahalliy xususiyatlarni uyg‘unlashtirish orqali psixodiagnostikani global standartlarga yaqinlashtirishi mumkin. Kelajakda mahalliy testlar, raqamli platformalar va davlat dasturlari sohani yanada yuksaltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Safarov, I. S. (2022). *Psixodiagnostika asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Abdurahmonov, T. (2021). *Shaxs psixologiyasi va diagnostikasi*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. Xolmatov, B. (2023). *Zamonaviy psixologik testlar va ularning qo‘llanilishi*. Toshkent: Akademnashr.
4. Raximov, M. X. (2023). *O‘zbekistonda psixodiagnostika: Muammolar va istiqbollar*. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
5. To‘rayev, A. (2024). *Psixologik tahlil va raqamli texnologiyalar*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
6. Qosimov, R. (2024). *Neyropsixologik tahlillar va O‘zbekistondagi qo‘llanilishi*. Toshkent: NeuroLab nashriyoti.
7. Mirzayev, S. (2024). *O‘zbek oilalarida psixologik dinamika: Samarqand tajribasi*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.